

ČINJENICE

Jedinica za nadgledanje predmeta Misije EU za vladavinu prava (EULEX) ocenjuje funkcionisanje policije i pravosuđa Kosova u pogledu **proceduralne, pravne** i usklađenosti u oblasti **ljudskih prava**. Ocenjivanje se vrši preko **sistemskog** i **tematskog** nadgledanja odabranih **krivičnih** i **građanskih** predmeta, uključujući i predmete na kojima je, pod svojim prošlim izvršnim mandatom, EULEX radio do juna 2018. godine.

Nadgledanje pokriva celokupan lanac krivičnog pravosuđa (**policiju, tužilaštvo i sudstvo**), kao i aspekte građanskog pravosudnog sistema. Od januara 2019. godine – nakon što je u decembru 2018. godine završen prenos policijskih, tužilačkih i sudskih spisa predmeta na kosovske organe – do septembra 2020. godine, EULEX-ovo osoblje za nadgledanje pravosuđa prisustvovalo je na **686 pretresa**, uključujući predmete visokog profila, predmete ratnih zločina, predmete rodno zasnovanog nasilja, predmete zločina iz mržnje, predmete korupcije, i predmete na kojima je prethodno radio EULEX.

Rezultat ovog nadgledanja bila su četiri izveštaja sa nalazima i preporukama za kosovske organe, čiji je cilj uklanjanje utvrđenih nedostataka radi unapređenja pravosudnog sistema.

EULEX trenutno nadgleda 248 predmeta

Uvid u EULEX-ov Izveštaj o nadgledanju pravosuđa

Period: od septembra 2019. do sredine marta 2020. god.
Osoblje EULEX-a nadgledalo je 107 predmeta i 312 pretresa

SISTEMSKO NADGLEDANJE

Pitanja identifikovana kroz nadgledanje sa sistemskom dimenzijom

Produktivne naspram neproduktivnih pretresa

Nalazi	Preporuke
Nastavljeni trend manjeg broja neproduktivnih pretresa. Od 287 nadgledanih pretresa, 67 je bilo neproduktivno, t.j. 23% u poređenju sa 29% u prethodnom periodu izveštavanja. Glavni razlog za neproduktivne pretrese bilo je odsustvo okrivljenog (36%).	Tužiocima bi trebalo da budu odgovorni ukoliko su neopravdano odsutni ili nepripremljeni. Sudije bi trebalo redovno da izveštavaju o broju neproduktivnih pretresa i preduzetim merama. Sudije bi trebalo da primenjuju kaznene i disciplinske mere predviđene Zakonom o krivičnom postupku.

Napredak u predmetima visokog profila

Nalazi	Preporuke
Izvestan napredak postignut u tempu rešavanja predmeta visokog profila. Međutim, nekoliko predmeta visokog profila ostalo je u mirovanju.	Sudovi bi trebalo da se postaraju da se suđenja ne odlažu neopravdano.

Krivično gonjenje u predmetima terorizma

Nalazi	Preporuke
Nastavak napora za krivično gonjenje građana koji su vraćeni sa ratišta u Siriji. Brzo deljenje pravde. Relativno niske ili uslovne kazne.	Kako teret upravljanja budućim potencijalnim rizicima povezanim sa povratnicima uglavnom pada na policiju, kosovske institucije vladavine prava trebalo bi da pažljivo nadgledaju ishod.

Politika ponovnih suđenja

Nalazi	Preporuke
Apelacioni sud šalje relativno veliki broj predmeta odgovarajućim osnovnim sudovima na ponovno suđenje. Uputstva sadržana u odlukama Apelacionog suda kojima se nalaže ponovno suđenje ponekad nisu dovoljno precizne i ostavljaju prostor za različita tumačenja. Ima velikih kašnjenja u izradi i uručivanju rešenja Apelacionog suda kojima se nalaže ponovno suđenje. Neke presude ponovljenih suđenja donete od strane Osnovnih sudova ne odražavaju u dovoljnoj meri izvođenje dokaza sa ponovnog suđenja, već se uglavnom oslanjaju na prvobitnu presudu.	Apelacioni sudovi bi trebalo da izbegavaju nepotrebna poništavanja presuda. Apelacioni sudovi bi trebalo da se uzdrže od nepotrebnog vraćanja predmeta na ponovno suđenje. Ponovno suđenje bi trebalo da bude u retkoj upotrebi jer utiče na pravo optuženih na pravično suđenje u razumnom roku. Kvalitet presuda bi trebalo poboljšati i posebno se usredsrediti na potrebu boljeg usklađivanja dispozitiva i obrazloženja presuda.

Raspodela predmeta u postupcima ponovnog suđenja

Nalazi	Preporuke
Osnovni sudovi dodeljuju predmete koji se vraćaju na ponovno suđenje istom predsedniku pretresnog veća ili pretresnom veću. Iako ovo može biti pozitivno sa stanovišta efikasnosti, ono izaziva zabrinutost u vezi sa sudskom nepristrasnošću.	Sudski savet Kosovabi trebalo bi da oceni trenutnu sudsku praksu i njene implikacije.

Prakse unakrsnog ispitivanja na suđenjima

Nalazi	Preporuke
Nedosledna primena načela unakrsnog ispitivanja. Stranke zadužene za unakrsno ispitivanje bile su nedovoljno pripremljene. Većina pitanja koja su postavile stranke bila su van okvira unakrsnog ispitivanja, što je rezultiralo produženjem krivičnog postupka. Prigovori koje su protivničke strane podnele na pitanja unakrsnog ispitivanja često su bili nejasni i/ili neutemeljeni, što je rezultiralo nepotrebnim odlaganjem. Povremeno je dozvoljeno nekoliko krugova direktnog ili unakrsnog ispitivanja, u suprotnosti sa relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku	Sudije bi trebalo da zaštite zakonsku primenu pravila unakrsnog ispitivanja tokom glavnih pretresa. Stranke imaju i svoju odgovornost u pravilnom sprovođenju unakrsnog ispitivanja.

Objava krivičnih presuda u prvom stepenu

Nalazi	Preporuke
Postoje neke nedoslednosti u praksi objavljivanja presuda. Na primer, u nekim slučajevima krivično delo nije pročitano; izlaganje kratkog obrazloženja bilo je potpuno izostavljeno ili nedovoljno; strankama nisu data uputstva o pravnim lekovima; objava je bila manjkava zbog činjenice da se sudija nije mogao čuti ili razumeti.	Potrebna je efikasnija obuka sudija.

Sudski pritvor

Nalazi	Preporuke
<p>Prekomerno oslanjanje na bezbednosnu meru zadržavanja u pritvoru.</p> <p>U nekim slučajevima pritvor je imao za posledicu efekat zamene eventualne kazne, izvan opsega glavnog pretrisa, što je zabrinjavajuće iz perspektive ljudskih prava.</p>	<p>Zahtevi tužilaštva za određivanje pritvora i odgovarajuće sudske presude treba da budu obrazloženi konkretnim činjenicama na taj način da okrivljeni može da razume odluku.</p> <p>U slučaju da su ispunjeni uslovi za izricanje mere bezbednosti, trebalo bi odrediti najblažu, a pritvor u krajnjem slučaju.</p>

Oduzimanje i privremeno oduzimanje imovine

Nalazi	Preporuke
<p>Činjenica da tužilaštvo često koristi privremeno oduzimanje imovine pozitivno je zabeležena.</p> <p>Predviđena prodaja imovine tokom postupka, koju je tužilaštvo predložilo kako bi se izbegao gubitak vrednosti, nema podršku većine sudova.</p> <p>Zakon o proširenim ovlašćenjima za oduzimanje imovine iz 2019. godine još uvek se ne primenjuje.</p>	<p>Pokretanje sprovođenja Zakona o proširenim nadležnostima o oduzimanju imovine.</p> <p>Češće sprovođenje mogućnosti predviđene prodaje imovine.</p>

Funkcionisanje Specijalnog odeljenja u Osnovnom sudu i Apelacionom sudu u Prištini

Nalazi	Preporuke
<p>Činjenica da je počelo sa radom tokom druge polovine 2019. godine imala je pozitivan uticaj na efikasnost pravosudnog sistema.</p> <p>Odluka da se sudije ne organizuju u stalnim većima od iste tri sudije pozitivna je, i u skladu sa prethodnom preporukom EULEX-a.</p>	<p>Povećati broj sudija u skladu sa zakonskim odredbama o etničkoj raznolikosti.</p> <p>Zaposliti dodatno pomoćno osoblje i povećati broj prevodilaca za albanski/srpski jezik.</p> <p>Postaviti potrebnu opremu za ispitivanje svedoka pod zaštitnim merama u Palati pravde u Prištini.</p>

TEMATSKO NADGLEĐANJE

Borba protiv korupcije

Nalazi	Preporuke
<p>Radna grupa Policije Kosova za borbu protiv korupcije uspeja je otkriti i započeti istrage visokog profila koje uključuju istaknute politički izložene osobe i složene finansijske predmete, kao one koji su povezani sa privatizacijama ili javnim nabavkama.</p> <p>Reorganizacija STRK rezultirala je usredsređenim naporom na suzbijanju korupcije velikih razmera.</p> <p>Nivo saradnje i koordinacije između policije i tužilaštva i dalje zabrinjava.</p> <p>Neki nalazi sugerišu nedovoljnu transparentnost i odgovornost tužilaštva ili nerado prihvatanje svoje nadzorne uloge.</p> <p>Nekoliko predmeta u koje su uključeni visoki zvaničnici stali su ili zabeležili neuspehe.</p>	<p>Potrebno je poboljšati saradnju između policije i tužilaštva u posebno osetljivim predmetima korupcije i teškog finansijskog kriminala.</p> <p>Iako su mnoge istrage vođene profesionalno, složenijim finansijskim istragama koristila bi energičnija istraga. Nisu uvek istraženi svi dostupni potencijalni dokazi, kao što su ključne finansijske šeme i evidencije kompanija.</p> <p>Princip "sledi novac" bi trebalo ojačati kad se radi na istragama o pranju novca i finansijskim krivičnim delima.</p> <p>Potrebno je ojačati Radnu grupu Policije Kosova za borbu protiv korupcije.</p>

Krivična dela po međunarodnom pravu

Nalazi	Preporuke
<p>Uz podršku EULEX-a, Odeljenje Policije Kosova za istragu ratnih zločina uspostavilo je novu bazu podataka u cilju boljeg upravljanja složenim predmetima, koja omogućava kvalitativnu analizu predmeta. Posebni odeljci u bazama podataka su kreirani za seksualno nasilje povezano sa sukobima, kao i za nestale osobe. Baza podataka omogućava unakrsnu proveru spisa ratnih zločina i spisa nestalih osoba, što u velikoj meri olakšava i ubrzava proces izgradnje predmeta.</p> <p>Odeljenje za istragu ratnih zločina je završilo istrage u većini aktivnih predmeta ratnih zločina.</p> <p>Policija Kosova nije ostvarila dovoljan napredak u istrazi predmeta ratnih zločina koje je STRK svrstao kao visoko prioritete.</p> <p>Odeljenja za ratne zločine pri STRK, iako sa nedostatkom osoblja, takođe je ostvarilo značajan napredak i završilo gotovo sve aktivne predmete ratnih zločina podnošenjem optužnica ili okončanjem istraga.</p> <p>Postoje predmeti u kojima je glavni pretrisa prešao bilo koji razuman vremenski rok.</p>	<p>Kosovska policija mora da učini napore kako bi nastavila sa istragom i analizom svih predmeta ratnih zločina kategorisanih kao visoko prioriteta.</p> <p>Iako je saradnja između Odeljenja STRK za ratne zločine i Policije Kosova poboljšana, ona se mora dalje unaprediti.</p> <p>Odeljenje STRK za ratne zločine treba da se proširi.</p> <p>Kosovske vlasti se ohrabruju da traže načine za unapređenje regionalne saradnje u istrazi predmeta ratnih zločina visokog prioriteta, posebno sa Srbijom, u kojoj žive mnogi osumnjičeni i svedoci.</p>

Zločini iz mržnje

Nalazi	Preporuke
<p>Sprovođenje Sporazuma o saradnji u rešavanju zločina iz mržnje na Kosovu je daleko od zadovoljavajućeg.</p> <p>Uvedene su izmene u obrascu policijskog izveštaja o incidentu, kako bi isti sadržao poseban kvadratić "zločin iz mržnje" kako bi se identifikovali potencijalni predmeti u ovoj oblasti.</p> <p>Diskriminacija i nasilje nad manjinama na Kosovu i dalje zabrinjavaju, naročito za zajednicu Roma, Aškalija i Egipćana, a posebno za žene.</p> <p>Netrpeljivost prema lezbijkama, gejevima, biseksualcima, transrodnim i interseksualnim osobama (LGBTI) i dalje je široko rasprostranjena i mnoge LGBTI osobe su i dalje u riziku od diskriminacije i nasilja.</p> <p>Zapažena su dva ohrabrujuća događaja u vezi sa pravima transrodnih osoba:</p> <ul style="list-style-type: none">- Dana 24. oktobra 2019. godine, Osnovni sud u Prištini odobrio je promenu imena Bljertu Morini.- Dana 2. avgusta 2019. godine, Apelacioni sud Kosova zvanično je odobrio zahtev transrodnog državljanina da promeni ime i obeležje za pol u registru civilnog statusa. <p>Incidenti koji se tiču verskih lokaliteta, grobalja i uvredljivi grafiti često prijavljuju protiv nepoznatih počinitelja i u većini slučajeva ostaju takvi jer istraga takvih incidenata nije prioritet.</p>	<p>Strane potpisnice Sporazuma o saradnji treba da preduzmu napore na sprovođenju odredbi i uspostavljanju mehanizama predviđenih Sporazumom, kako bi se osigurali međuinstitucionalna saradnja i koordinacija u ovoj oblasti.</p> <p>Potrebna je veća svest o mogućnosti da je krivično delo motivisano mržnjom ili predrasudom.</p> <p>Potrebni su dodatni naponi na suzbijanju netrpeljivosti prema LGBTI osobama, jer su mnoge i dalje u riziku od diskriminacije i nasilja.</p> <p>Incidente koji uključuju verske lokalitete, groblja i uvredljive grafiti treba energičnije istraživati.</p>

Rodno zasnovano nasilje

Nalazi	Preporuke
<p>Izrada baze podataka o predmetima nasilja u porodici je pozitivan pomak. Dok Policija Kosova predvodi proces unošenja podataka u bazu podataka, ostale institucije i dalje zaostaju.</p> <p>Na policijskom nivou, primećena su značajna poboljšanja u pravilnom upućivanju navodnih predmeta seksualnog nasilja na lanac pružalaca usluga, posebno na Institut za sudsku medicinu radi blagovremenog čuvanja bioloških dokaza.</p> <p>Nivo komunikacije i saradnje između policije i tužilaštva i nedostatak dovoljno obučenog osoblja i dalje su problematični.</p> <p>Dok su u predmetima teških ubistava izrečene dugotrajne kazne, za druga teška krivična dela izricane su ili niske kazne, ponekad čak i ispod predviđene granice ili uslovne kazne sa minimalnim periodom provere od godinu dana.</p>	<p>Potrebno je uložiti napore na usvajanju izmenjenog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.</p> <p>Sve relevantne institucije trebalo bi da daju svoj doprinos bazi podataka o predmetima nasilja u porodici kako je predviđeno.</p> <p>Komunikacija i saradnja između policije i tužilaštva bi trebalo da se poboljša.</p> <p>Policija treba da bude bolje obučena i opremljena kako bi mogla da primeni sveobuhvatan pristup zasnovan na žrtvama u razgovorima sa žrtvama i da izvrši adekvatno prikupljanje tehničkih dokaza.</p> <p>Sudovi treba u potpunosti da uzmu u obzir odredbe novog Krivičnog zakona koje se odnose na nasilje u porodici; ovo se posebno odnosi na otežani faktor krivičnih dela u porodičnom okruženju i na pružanje detaljnog obrazloženja za kazne u kojima se otežani faktori ublažavaju.</p>

Privatizacija i likvidacija

Nalazi	Preporuke
<p>Broj pravnih službenika je i dalje nedovoljan da bi se efikasno otklonio zaostatak od više od 22.000 predmeta.</p> <p>Nije održano mnogo ročišta u Posebnoj komori Vrhovnog suda (PKVS).</p> <p>Raspoloživi posebni alati za masovne zahteve se jedva koriste.</p> <p>Odluka predsedavajućeg sudije da prerasporedi dvoje zaposlenih iz Registra da pomognu posebno u predmetima privatizacije koji se tiču društvenih preduzeća sa velikim brojem masovnih zahteva je pozitivan događaj.</p>	<p>PKVS bi trebalo da usvoji dugoročnu strategiju o rešavanju zaostalih predmeta.</p> <p>PKVS bi trebalo da počne sa upotrebom obrazaca za bavljenje masovnim zahtevima i da imenuje pravne službenike za sprovođenje odgovarajućih pripremnih radnji.</p> <p>Treba razmotriti zapošljavanje dodatnog broja pravnih službenika.</p>

Žalbno veće Kosovske agencije za imovinu/Imovinska prava

Nalazi	Preporuke
<p>Glavni problem u parničnim predmetima koji se odnose na imovinska prava je predugo trajanje postupka iz različitih razloga.</p>	<p>Rukovodstvo suda treba da preduzme neophodne korake u cilju rešavanja problema zaostalih parničnih predmeta i problema dodeljivanja predmeta sudijama.</p> <p>Parnične sudije bi trebalo da budu svesne da nerazumna dužina postupaka utiče na pravo na pravično suđenje i da u zakonu o parničnom postupku postoje odredbe koje se mogu primeniti kako bi se smanjila dužina trajanja postupka.</p>